

S z é p r é g i é n e k e k

szerkesztette, tervezte és közreadja: Csányi Tamás karnagy

lektorálta: Szabó István

© Csányi Tamás

felelős kiadó: Budai Szent Imre Pébánia

Budapest–Szentimreváros, 2012.

2. kiadás

ISBN 963 217 134 9

Ciszterci Szent Imre plébánia

Szentimrevárosi Alapítvány

Nemzeti Kulturális Alap

A Ciszterci Szent Imre templom orgonájának részleteit Darnay Katalin fényképezte.

Édesanyám Csengő Lujza zenetanár emlékére

*„Mindenik embernek a lelkében dal van,
És saját lelkét hallja minden dalban.
És akinek szép a lelkében az ének,
az hallja a mások énekét is szépnek.”*
(BABITS MIHÁLY)

A mások éneke ebben az esetben a mi korábbi, talán nem elfelejtett, talán éppen csak dúdolgatott énekünk. Az örökítés az élet rendje, szeretete és jövője. Lefordíthatja címerpajzsát az, aki mindig csak a pillanatnyira, a vágott virágra vágyik. A gyümölcs: az Isten álmolta és áldotta élet és kultúra, a holnapunk nyitja. Az örökség-hagyás és örökség-ápolás a Biblia kedvenc kulcsszava, a magyarság mai sorskérdése, Európa és az emberiség becsülete, Krisztus egyházának személyesen szolgáló hűsége.

Örökséget rejteget, örökséget tár fel, örökséget nyújt át ez a sok szeretettel, szakértelemmel, szenvedéllyel készült énekeskönyv. Plébániánk kiadványainak sorából nem hiányozhat ez a fényes láncszem. Betűn és kottán át lélek és dal.

Brückner Ákos Előd O. Cist.

Az irodalom és a zene történetének egyaránt kiemelkedő eseménye az írásbeliség kialakulása. A szájhagyomány – bár igen megbízható – kevéssé hatékony, hiszen az adott kor kultúrájának vékony szeletét közvetíti. A gyertya fényénél másoló szerzetesek hagyatéka felbecsülhetetlen érték, de munkájuk eredményét az első nyomdagép megszerkesztése tette igazán közhasznúvá; sokan és egyre többen művelhették *ugyanazt ugyanúgy*. Régi magyar népénekeinket két – az irodalomtörténet számára is kiemelkedő – forrásból ismerjük:

Az 1629. évi nagyszombati zsinaton Pázmány Péter esztergomi érsek sürgette és vállalta egy – a dogmatika oldaláról támadhatatlan – népénekgyűjtemény kiadását. A kötet azonban csak 22 évvel később jelenhetett meg, mint az *első nyomtatott* katolikus énekeskönyv, ekképpen: *Cantus Catholici*, Régi és Új, Deák és Magyar Ájtatos Egyházi énekek és litániák. Az 1651-es kiadást továbbiak követték (1675, 1703, 1738, 1792). A lejegyzés általában lassan éri utol az élő gyakorlatot, így e publikációk több mint két évszázad vallásosságának hordozói, hírvivői. A kötet mecénása Kisdi Benedek egri püspök, szerkesztője pedig Szőlősy Benedek jezsuita volt. Érdemes megjegyeznünk, hogy a nyomdai kivitelezést protestáns tulajdonban lévő műhely végezte, minden bizonnyal Lőcsén. Tipográfiája, hangjegynyomtatása elsőrendű, ez igen hitelessé és megbízhatóvá teszi azt, amit közöl. Jelentősége többértű: amellet, hogy a régi, a közösség ajkán megedzett dallamoknak folytonosságot adott, a mindennapi dallamkincsről pontos lejegyzést és ezzel számvetést is készített e hagyatékról.

Nem véletlen, hogy a század másik gyöngyszeme, Kájoni János Cationale-ja is e dallamokra emlékezik. A szigorú szabályok szerint élő ferences szerzetes évekig készült énekgyűjteményének kiadására. Sem a könyv anyagának szerkesztése, sem a nyomtatás megszervezése nem volt kézenfekvő cselekedet; egy kivételes egyéniség akaratereje kellett hozzá. Fráter Kájoni bizonyosan az volt, életműve sokrétű, terjedelmes és igényes, szándéka alázatos, hazaszeretete megható. A magyar művelődéstörténet számára oly fontos forrásmunkája, a *Cationale Catholicum* kézírata 1676-ban lett teljes. Kájoni egy évvel korábban nyomdát állított Csíksomlyón, jól tudva, hogy a sokszorosítás lehetősége a szellemi folyamatossághoz nélkülözhetetlen. A Cationale – mint a fiatal műhely első

munkája – 820 énekszöveget tartalmaz, nagyobb részt nótajelzés, vagyis az alkalmazható dallamokra való utalás nélkül. Kájoni pontosan látta a célt: anyanyelvű szöveget adni a hívek kezébe. A Cationale az egyházi év minden szakaszára, ünnepére, eseményére elegendő énekelnivalót ad, amelyből a Székelyföld népe és a moldvai csángó magyarok oly szeretettel énekelnek ma is. Nem véletlenül, hiszen a csíksomlyói püünkösdre a Kárpátok lejtőiről 1567 óta érkeznek a zarándokok.

Nagyboldogasszony. Szívbeli leírása ez annak a szeretetnek, amellyel Jézus édesanyját hívta, hívja a népnyelv évszázadok óta. E szóösszetétel csak a magyar nyelv sajátja, kifejezője annak, hogy Szent István országajánlása óta a hívők elkötelezettek a Regnum Marianum iránt. A megszóltítás számtalan és kedves módja – Miasszonyunk, Szent anyánk, szép virág Szűz, Égi csillag, Fehér rózsza, Boldoganyám... – jelzi azt is, hogy a szentírás arcai közül Mária alakja, öröme-gyötrelme igen közel ért a szívekhez.

A katolikus népének – kialakulása és fejlődése során – bátran kölcsönöz a gregorián, a népdal, a protestáns zsoltárének, az antik mintát követő időmértékes verselés, a tánczene és a külföldi eredetű dallamok sokszínű világából. Csak remélhető, hogy örökségünk ezen szelete egyszer valóban ismertté, hallhatóvá válik. Erős gyökerű, virágzó hagyaték ez, általa a szájhagyomány tisztasága, bölcsessége, szívmelegsége az eltelt évszázadokon keresztül is átragyog. Szeretettel kívánom, hogy a kedves Olvasó merítsen belőle annyi erőt, ragaszkodást és békességet, amennyit a gyűjtés, szerkesztés és kidolgozás éve alatt jómagam tehettem. Kájoni szép szavaival azonosulva s harmóniában: „...*édes hazámnak akaratam szolgálni...*”.

Csányi Tamás karnagy | Ciszterci Szent Imre templom

I. Á d v e n t

1. Mennyből a - lá szál - la, mennyből a - lá szál - la az Úr an - gya - la

2. En - gem Is - ten kül - dött, en - gem Is - ten kül - dött e kö - vet - ség - be,
3. Í - me te - hát az Úr, í - me te - hát az Úr hű szol - gá - ló - ja,

Jo - a - kim lá - nyá - nak, szép Szűz Má - ri - á - nak ek - kép - pen szó - la:

hogy meg-mond-jam né - ked és tud - tod - ra ad - jam itt Ná - zá - ret - ben
hó - do - lok sza - vad - nak, tel - jék szent A - tyám - nak ő a - ka - rat - ja.

Üd - vöz - légy, ál - dott légy ó Má - ri - a, mert té - ged any - já - nak vá - lasztott ma - gá - nak az Is - ten fi - a.

az Ő a - ka - rat - ját me - lyet vég - ze, mert té - ged min - den - nél, a töb - bi szü - zek - nél leg - job - ban sze - ret.
Jöjj szám - ból Is - ten - nek di - csé - re - te, ki ró - lam lá - nya - ról és szol - gá - ló - já - ról mind - ezt ren - del - te.

2. Á d v e n t

1. Az üd - vö - z í - tőt ré - gen - ten, mint meg - í - gér - te az Is - ten,

2. Szűz Má - ri - á - hoz az Is - ten Gáb - ri - elt el - kül - dé men - ten,

3. Úgy mond, üd - vöz - légy Szűz, i - gen ked - ves vagy az Úr - nál in - gyen,

ezt az u - tol - só i - dő - ben, meg - a - dá Szűz - nek mé - hé - ben.

üd - vöz - lé ő - tet é - ke - sen, Is - ten - nél ked - vet je - lent - sen.

ál - dott vagy a te ne - med - ben, mert fi - at fo - gadsz mé - hed - ben.

4. Szentlélektől fogantatik, Isten Fiának hivatik, Dávid székén uralkodik; Országá nem végeződik.
5. Neve leszen Jézus ennek, Mert üdvössége népének, Kik az Ő nevében hisznek, Bűnükből kimenekednek.
6. Úr Jézus kérünk tégedet, Bocsásd meg mi bűneinket; Adjad a te Szent Lelkedet, Hogy követhessünk tégedet!

Régi magyar népénekeinket két – az irodalomtörténet számára is kiemelkedő – forrásból ismerjük: az első nyomtatott katolikus énekeskönyv, a Cantus Catholici jelentősége többrétű: amellett, hogy a közösség ajkán megedzett dallamoknak folytonosságot adott, a mindennapi dallamkincsről pontos lejegyzést és ezzel számvetést is készített e hagyatékról. A 17. század másik gyöngyszeme, a Cantionale Catholicum kézírata 1676-ban lett teljes. Összeállítója Kájoni János ferences pontosan látta a célt: anyanyelvű szöveget adni a hívek kezébe.

E kottáskönyv 89 – orgonakísérettel ellátott – régi népéneket tartalmaz, amelyek az egyházi év minden szakaszára kínálnak énekelni valót s eddig nem közölt dallamokkal, versekkel egészíti ki az „Éneklő Egyház” valamint a „Szent vagy Uram” lehetőségeit. Csak remélhető, hogy örökségünk ezen szelete egyszer valóban ismertté, hallhatóvá válik. Erős gyökerű, virágzó hagyaték ez, általa a száj-hagyomány tisztasága, bölcsessége, szívmelegsége az eltelt évszázadokon keresztül is átragyog.